

M.A. Examination, 2026
Semester- IV
Subject: Sanskrit (Literature Group)
Paper- XIII
(Harṣacaritaṃ & Meghadūtaṃ)

Time: 3 Hours

Full Marks-

40

(Questions are of value as indicated in the margin)

1. अधःप्रदत्तयोरेकः प्रश्नः समाधेयः ।

1x7=7

(क) कालिदासप्रणीतमेघदूतोक्तदिशा उज्जयिनीं वर्णयत ।

(ख) कालिदासप्रणीतमेघदूतोक्तदिशा यक्षस्य कान्तायाः स्वरूपं वर्णयत ।

2. अधःप्रदत्तेषु पद्येषु कयोश्चन व्याख्या सप्रसङ्गं करणीया ।

2x5=10

(क) धूमज्योतिः सलिलमरुतां संनिपातः क्व मेघः । सन्देशार्थाः क्व पटुकरणैः प्राणिभिः प्रापणीयाः ।

इत्यौत्सुक्यादपरिगणयन् गुह्यकस्तं ययाचे कामार्ता हि प्रकृतिकृपणाश्चेतनाचेतनेषु ।।

(ख) जातं वंशे भुवनविदिते पुष्करावर्तकानां जानामि त्वां प्रकृतिपुरुषं कामरूपं मघोनः ।

तेनार्थित्वं त्वयि विधिवशाद्दूरबन्धुर्गतोहं याज्ञा मोघा वरमधिगुणे नाधमे लब्धकामा ।।

(ग) नन्वात्मानं बहु विगणयन्नात्मनैवावलम्बे तत्कल्याणि त्वमपि नितरां मा गमः कातरत्वम् ।

कस्यात्यन्तं सुखमुपनतं दुःखमेकान्ततो वा नीचैर्गच्छत्युपरि च दशा चक्रनेमिक्रमेण ।।

3. अधःप्रदत्तयोः सूक्तयोः कस्याश्चन व्याख्या संक्षेपेण क्रियताम् ।

1x3=3

(क) स्त्रीणामाद्यं प्रणयवचनं विभ्रमो हि प्रियेषु ।

(ख) सूर्यापाये न खलु कमलं पुष्पति स्वामभिख्याम् ।

4. यथाकामं प्रश्नमेकं व्याख्यात ।

1x10=10

(क) बाणभट्टकृतहर्षचरितोक्तदिशा धवलगृहं चित्रयत ।

(ख) बाणभट्टस्य देशकालकृत्यादिकं वर्णयत ।

5. यथाकामं पङ्क्तिद्वयं व्याख्यात ।

2x5=10

(क) नियतिर्विधाय पुंसां प्रथमं सुखमुपरि दारुणं दुःखम्..... ।

(ख) लोके हि लोहेभ्यः कठिनतराः खलु स्नेहमया बन्धनपाशाः..... ।

(ग) मातापितृसहस्राणि पुत्रदारशतानि च..... ।

M.A. Examination, 2026
Semester- IV
Subject: Sanskrit (Literature Group)
Paper- XIV
Drama & Dramaturgy

Time: 3 Hours

Full Marks-

40

(Questions are of value as indicated in the margin)

1. अधः प्रदत्तयोः प्रश्नयोरन्यतरस्योत्तरं लेखनीयम्-

10

(क) उत्तररामचरिते वाल्मीकिरामायणस्य प्रभावं वर्णयत ।

(ख) उत्तररामचरितस्य षट् अङ्केषु कस्यचिदङ्कस्य सारः वैशिष्ट्यञ्च प्रकाशयत ।

2. अधः प्रदत्तेषु पद्येषु कयोश्चन व्याख्या प्रसङ्गनिर्देशपूर्वकं करणीया-

2×5=10

(क) लौकिकानां हि साधूनामर्थं वागनुवर्तते ।

ऋषीणां पुनराद्यानां वाचमर्थोऽनुवर्तते । ।

(ख) वितरति गुरुःप्राज्ञे विद्यां यथैव तथा जडे न तु खलु तयोर्ज्ञाने शक्तिं करोत्यपहन्ति वा ।

भवति हि पुनर्भूयान्भेदः फलं प्रति तद्यथा प्रभवति शुचिर्बिम्बग्राहे मणिर्न मृदादयः । ।

(ग) करकमलवितीर्णैरम्बुनीवारशष्पैस्तरुशकुनिकुरङ्गान् मैथिली यानपुष्यत् ।

भवति मम विकारस्तेषु दृष्टेषु कोऽपि द्रव इव हृदयस्य प्रस्रवोद्भेदयोग्यः । ।

3. अधः प्रदत्तयोः प्रश्नयोः अन्यतरस्योत्तरं लेखनीयम् –

1×12=12

(क) नाट्यमण्डपस्य रक्षाप्रसङ्गं विचारयत ।

(ख) नाट्यमण्डपस्य विन्यासविषयमधिकृत्य प्रबन्धमेकं विरचयत ।

4. अधः प्रदत्तेषु कस्याप्येकस्य श्लोकस्य प्रसङ्गनिर्देशपूर्वकं व्याख्या करणीया ।

8

(क) समा स्थिरा तु कठिना कृष्णा गौरी च या भवेत् ।

भूमिस्तत्रैव कर्तव्यं कर्तुभिर्नाटय्यमण्डपः ।।

(ख) दीयतां भगवन्द्रव्यं कैशिक्याः सम्प्रयोजकम् ।

नृत्ताङ्गाहारसम्पन्ना रसभावक्रियात्मिका ।।

M.A. Examination, 2026
Semester- IV
Subject: Sanskrit (Literature Group)
Paper- XV
(Criticism & History of poetics)

Time: 3 Hours

Full Marks-

40

(Questions are of value as indicated in the margin)

1. रससम्प्रदायं समाश्रित्य प्रबन्धमेकं रचयत ।

10

अथवा

अधीतग्रन्थदिशा ध्वनिसम्प्रदायं समुपस्थापयत ।

2. मम्मटाचार्यकृतकाव्यप्रकाशान्तर्गते सप्तमोल्लासे काव्यदोषान् विवृणुत ।

10

अथवा

मम्मटाचार्यप्रतिपादितं विभिन्नशब्दार्थस्वरूपं वर्णयत ।

3. कयोश्चित् द्वयोः उदाहरणसहितं लक्षणं प्रतिपादयत ।

2x5=10

(क) वक्रोक्तिः (ख) श्लेषः

(ग) दृष्टान्तः (घ) संकरः

(ङ) उदात्तः

4. कयोश्चित् द्वयोः पार्थक्यं प्रतिपादयत ।

2x5=10

(क) समविषमयोः (ख) असंगति-विरोधयोः

(ग) विभावनाविशेषोक्तयोः (घ) अनुमानोत्प्रेक्षयोः ।

M.A. Examination, 2026
Semester- IV
Subject: Sanskrit (Literature Group)
Paper- XVI
(Vakroktijīvita & Rasagaṅgādhara)

Time: 3 Hours

Full Marks-

40

(Questions are of value as indicated in the margin)

1. कुन्तकाचार्यस्य जीवनपरिचयं कालपरिचयं रचनापरिचयं च समुल्लिखत ।

08

अथवा

कुन्तकदिशा काव्यप्रयोजनं निरूपयत ।

2. कुन्तकाचार्योक्तदिशा वक्रोक्तिस्थापना कार्या ।

08

अथवा

कुन्तकाचार्यस्य काव्यमार्गाः आलोच्यन्ताम् ।

3. अधः प्रदत्तेषु कस्यापि एकस्य सप्रसङ्गं व्याख्यां कुरुत ।

04

(क) साहित्यमनयोः शोभाशालितां काव्यसौ ।

अन्यूनानतिरिक्तत्वमनोहारिण्यवस्थितिः ।।

(ख) रुद्राद्रेस्तुलनं स्वकण्ठविपिनोच्छेदो हरेर्वासनम् ।

कारावेश्मनि पुष्पकापहरणम् ।।

(ग) रतिकेलिहृतनिवसनकरकिसलयरुद्धनयनयुगलस्य ।

रुद्रस्य तृतीयनयनं पार्वतीपरिचुम्बितं जयति ।।

4. पण्डितराजजगन्नाथस्य जीवनपरिचयं कालपरिचयं रचनापरिचयं च समुल्लिखत ।

08

अथवा

जगन्नाथोक्तदिशा काव्यलक्षणं समुपस्थापयत ।

5. पण्डितराजजगन्नाथानुसारं शब्दगुणान् अर्थगुणान् च समालोचयत ।

08

अथवा

पण्डितराजजगन्नाथोक्तदिशा काव्यप्रयोजनानि निरूप्यन्ताम् ।

6. अधःप्रदत्तेषु कस्यापि एकस्य सप्रसङ्गं व्याख्यां कुरुत ।

04

(क) पाषाणादपि पीयूषं स्यन्दते यस्य लीलया । तं वन्दे पेरुभट्टाख्यं लक्ष्मीकान्तं महागुरुम् ।।

(ख) तच्चोत्तमोत्तमोत्तममध्यमाधमभेदाच्चतुर्धा ।

(ग) रसगङ्गाधरनामा सन्दर्भो चिरं जयतु । किञ्च कुलानि कवीनां निसर्गं सम्यञ्चि रञ्जयतु ।।